

E.H. CARR'IN "YİRMİ YIL KRİZİ 1919-1939" KİTABINDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASI DÜZEN¹

Seven ERDOĞAN²

ARTICLE INFO

Article history:

Received 16 March 2020

Accepted 05 April 2020

Online 30 June 2020

JEL classification:

I11

I12

J26

H51

C22

Keywords:

E.H. Carr

Twenty Years' Crisis 1919-1939

World War One

Post-World War One Order

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 16 Mart 2020

Kabul Tarihi: 05 April 2020

Online Yayın:30 Haziran 2020

JEL kodu:

I11

I12

J26

H51

C22

Anahtar kelimeler:

E.H. Carr

Yirmi Yıl Krizi 1919-1939

Birinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı Sonrası

Düzen

ÖZET

Geçen yüzyılın ilk yarısında art arda yaşanan dünya savaşları ve birbiriyle sıkı bir nedensellik bağı ile bağlantılı bu iki savaş sonrasında kurulan düzen anlayışı, halen uluslararası siyaseti şekillendirmeye devam etmektedir. Bu çalışmada, E.H. Carr tarafından kaleme alınan ve basılmasının ardından Uluslararası İlişkiler disiplininin kült eserlerden biri olan "Yirmi Yıl Krizi 1919-1939" temelinde Birinci Dünya Savaşı ve sonrası dönem ele alınmaktadır. Çalışmada ilk olarak E.H. Carr'ın hayatı hakkında bilgi verilmektedir. Ardından "Yirmi Yüzyıl Krizi 1919-1939" kitabının içeriği, Uluslararası İlişkiler yazınındaki önemi ve kitaba dair tepkiler üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın odak noktasını oluşturan izleyen bölümlerde ise kitapta Birinci Dünya Savaşının, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzenin ve bu düzenin üzerine inşa edildiği ilkelerin nasıl ele alındığı incelenmektedir. Kitabın kapsadığı dönem itibarıyla özellikle Birinci Dünya Savaşının sonuçlarını anlamak açısından daha faydalı bir kaynak niteliğinde olduğu ve günümüz dünya siyasetine hâkim olan kriz ortamının ve bazı eğilimlerin anlaşılması noktasında rehber vazifesi gördüğü sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

Successive two world wars in the first half of the previous century and the world order mentality emerging after these two wars, which linked with a causality relation, continue to shape international politics. This study elaborates on the World War One and succeeding period on the basis of the book titled "Twenty Years Crisis 1919-1939", which was written by E. H. Carr and became one of the foundational works in the discipline of International Relations after its publication. The study starts with a biographical information about the life of E.H. Carr. Then, the content of the "Twenty Years Crisis 1919-1939" is examined together with its importance in the International Relations literature and responses given to the book. The succeeding parts, which constitutes the focus point of the study, is about the approach of the book to the World War One, post-World War order and the principles upon which the post-World War One order are established. As a book covering the period between 1919-1939, the book is a primarily useful one specially to understand the results of the World War One, as well as it is like a guide to understand prevailing crisis situation and some recent dynamics in the world politics.

¹ Bu çalışma, 17-18 Ekim 2019 tarihlerinde Ankara Üniversitesi tarafından düzenlenen III. Mülkiye Uluslararası İlişkiler Kongresi'nde sözlü olarak sunulan ve özet olarak basılan bildiriden türetilmiştir.

² Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, seven.erdogan@erdogan.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9991-2074.

1. GİRİŞ

“Yirmi Yıl Krizi 1919-1939”, Carr’ın en başarılı kitabıdır. Çünkü tüm kitapları arasında en orijinal olanıdır. (Miller, 1991: 70)

20. yüzyılın ilk yarısında insanoğlu iki dünya savaşını art arda deneyimlemek zorunda kalmıştır. Bu iki savaştan Birinci Dünya Savaşı, belki de daha önemli olanıdır. Zira bu savaş sonrasında kurulan uluslararası düzenin, dönemin büyük güçleri arasında sürdürülebilir bir denge kurmaktaki başarısızlığı en nihayetinde İkinci Dünya Savaşının yaşanmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Başka bir deyişle, iki dünya savaşı inkâr etmesi güç bir nedensellik bağı ile ilişkilidir. Bugün hala İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan uluslararası sistemin geçerli olduğu bir dünyada yaşamaya devam ediyor oluşumuz ve bu sistemin Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzenden büyük bir kopmaya işaret etmiyor oluşu tespitlerinden hareketle, Birinci Dünya Savaşını anlamaya çalışmak günümüzde halen anlamlı bir çabadır.

Edward Hallett Carr’ın (E.H. Carr) İkinci Dünya Savaşının hemen öncesinde kaleme aldığı “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” kitabı, Uluslararası İlişkiler yazınında çoğunlukla sunmuş olduğu teorik çerçeve ve İkinci Dünya Savaşını ortaya çıkaran dönemi ve sebepleri ele alması boyutlarıyla ön plana çıkmıştır. Eserin bu konulara değinirken aynı zamanda Birinci Dünya Savaşını ve özellikle de savaşın ortaya çıkardığı durum ve sonuçları da kapsamakta olduğu çoğunlukla görmezden gelinmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında komünizmle mücadeleye giren ve Soğuk Savaşın bitmesiyle tek ideoloji kalarak zaferini ilan eden liberal düzen, günümüzde Birinci Dünya Savaşının ardından 1930’lu yıllarda yaşanan sıkıntıların benzerlerini barındırarak sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. Bir yandan düzende tek hegemon olarak kalan ABD’nin gücünde azalma yaşanırken, diğer yandan ekonomik ve askeri açıdan yeni güç odakları belirlemekte ve mevcut düzene dair rahatsızlıklarını ortaya koymaktadır (Cox, 2010: 525). Böyle bir siyasal ortam Birinci Dünya Savaşı sonrası döneme hâkim olan düzene ve düzenin üzerine inşa edildiği liberalizme

meydan okuyan ve sınırlılıklarını tespit etmeye çalışan Carr’ı ve “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” isimli eserini yeniden akıllara getirmektedir.

Bu çalışmada E.H. Carr’ın Birinci Dünya Savaşına ve savaş sonrasında ortaya çıkan düzene yaklaşımı, “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” isimli klasik eserinin 1946 yılında yayınlanan ikinci baskısı temelinde analiz edilmektedir. “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939”un odak noktasında 1919-1939 arasındaki yirmi yıllık dönem olduğundan, kitap savaş sonrasında kurulan düzene dair daha fazla değerlendirme içermektedir. Dolayısıyla çalışmada, ele alınan eserin doğası gereği bu konu üzerinde daha fazla durulmaktadır. E.H. Carr’ın eserinin yanı sıra bu çalışmada, eserde ortaya konulan fikirlere odaklanan akademik yazın da dikkate alınmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmanın sonunda E.H. Carr’ın eserinin, bugünün dünyasını halen şekillendirmeye devam eden Birinci Dünya Savaşı ve savaş sonrasında kurulan düzenin günümüzde anlaşılması açısından nasıl bir öneme sahip olduğuna dair bir çıkarımda bulunulması hedeflenmektedir.

2. E.H. CARR HAKKINDA

E.H. Carr 1892 yılında İngiltere’de burjuva bir ailenin mensubu olarak dünyaya gelmiştir. Dönemin orta sınıf ailelerine mensup erkeklerin aldıkları iyi eğitimi aldıktan sonra kalbindeki hastalık nedeniyle orduda görev alamamıştır. Buna karşın 1916 yılında İngiltere Dışişleri Bakanlığı’nda kendisine kolaylıkla bir pozisyon elde etmiştir (Haslam, 2000: 22). Birinci Dünya Savaşının devam ediyor oluşu, Carr gibi en düşük düzeydeki görevlilerin bile bakanlık bünyesinde büyük sorumluluklar yüklenmelerini gerekli kılmıştır. Savaş yıllarında bakanlık içinde Rusya ve İskandinavya’dan sorumlu bir birimde görev yapmıştır (Haslam, 1999: 18). Bakanlıkta çalıştığı sırada gerçekleşen ve Batı’nın bir eleştirisi niteliğindeki Bolşevik Devrimine karşı etrafındaki insanlardan farklı olmayan Batılı bir tutum içinde olmuştur. Yani Rusya’da gerçekleşen devrimi Carr, etkileri sınırlandırılması ve karşı konulması gereken bir hadise olarak görmüştür.

Carr genel olarak döneme hâkim olan görüşleri sorgulayarak, bu görüşlere alternatif bir bakış açısı geliştirme çabası içinde oldu. Hayat şartları hesaba katıldığında, esasında Carr'ın yaşadığı dünyaya ve koşullarına eleştirel bakmak için çok fazla bir sebebi yoktu. Bununla birlikte, Carr'ın dünyaya geldiği ve büyüdüğü 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başındaki Viktorya dönemi İngiliz eğitim sistemi ve sosyal hayatı bireylere, aşırı bir liberal ortamda istenen konuyu araştırma, öğrenme ve her şeyi sorgulama fırsatı sunuyordu (Duke, 1993: 123). Carr, eğitim yıllarında çoğunluğu muhafazakârlardan oluşan sınıf arkadaşları arasındaki az sayıdaki liberalden biriyken; akademisyen olmasının ardından çoğunluğu ütopyacı olan meslektaşları arasındaki realisti (Carr, 2000: xiv).

Carr 1937 yılına kadar İngiliz diplomasinin içinde görev almaya devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşının ertesinde 1919 yılında toplanan Paris Barış Konferansı'na İngiltere'yi temsil etmek üzere katılan heyette yer almıştır. Konferansta yeni kurulan devletlerle ilgili gerçekleştirilen müzakerelerde görev almıştır. Bu da demek oluyor ki Carr, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yeni bir düzen kurmak adına atılan adımları birebir yerinde gözlemlemiştir. 1921 yılında kalıcı olarak bakanlıkta işe alınan Carr, 1925 yılında Letonya'nın başkenti Riga'da görev yapmaya başlamıştır. Moskova'dan gelen ve Moskova'ya gidenlerin en önemli uğrak noktalarından biri olan Riga'da, Carr 1929 yılına kadar kalarak Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri yakından takip etme fırsatı elde etmiştir. Burada Rusça öğrenen Carr, Rus edebiyatı ve felsefesi hakkında detaylı bilgi sahibi olmuştur. Dostoyevski ve Çar tarafından Rusya'dan kovulan nihilizmin kurucusu Bakunin hakkındaki biyografik eserlerinin temelini oluşturan okuma ve araştırmaları Riga'dayken tamamlamıştır. 1917'de Bolşevik Devrimini üreten 19. yüzyıl Rus felsefesi ile tanıştığı Riga'dan değişmiş bir liberal olarak dönen Carr için, dışişleri bakanlığının muhafazakâr ve durağan ortamındaki günleri artık oldukça sıkıcı bir hal almıştır (Duke, 1993: 125-126). Carr, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda görev yaparken de sıradan bir diplomat gibi davranmamıştır. İngiliz

diplomatları arasında alışlagelmiş sohbet konuları olmayan Rus Edebiyatı, devrimci siyaset ve Karl Marx'a ilgi duyan birisi olmuştur (Cemgil, 2015: xvi).

Carr'ın dışişleri bakanlığı bünyesindeki son yurtdışı görevi ise 1930-1933 yılları arasında Genevre'de Milletler Cemiyeti ile ilgili işleri yürütmekle sorumlu birimde görev alması olmuştur. Bu görevin bitmesinin ardından Londra'ya geri dönen Carr'ın iş hayatının odak noktasında bu sefer, 1930'larda saldırgan eğilimler içinde olan Almanya yer almıştır. 1937 yılında İngiliz diplomasinden ayrılmaya karar veren Carr, o dönemde uluslararası politika alanında mevcut olan az sayıdaki kürsüden biri olan Aberystwyth Üniversitesi'nde Woodrow Wilson kürsüsünü elde ederek akademik hayatın içine girmiştir. Kariyer değişikliği yapmasında İngiliz dış politikasında gözlemlediği değişime ilişkin cesurca konuşma isteği belirleyici olmuştur (Cemgil, 2015: xvii).

Cox (2010: 530) tarafından, liberalizmden fena halde soğumuş olarak tasvir edilen Carr ile işgal ettiği kürsü arasındaki ilişki, anlaşmalı bir evlilik olarak nitelenmiştir. Zira Wilson kürsüsü, Galli liberal David Davies tarafından 1920'de Milletler Cemiyeti sistemi ve sistemin fikirselleşmesi önderi ABD başkanı Wilson'u onurlandırmak üzere kurulmuştu. Carr ise her ikisinin de ateşli bir muhalifiydi. Bununla birlikte Carr, İngiliz diplomasindeki yirmi yıllık tecrübesi, çok sayıda yabancı dili konuşabilmesi, nitelikli yayınları ile bu pozisyonu elde etmekte zorlanmamıştır. Üniversite ortamı, Carr'a düşünme ve yazma fırsatı vermiş ve Carr burada yaklaşık olarak on yıl süren verimli bir dönem geçirmiştir.

Akademik çalışmalarını yürütürken bir yandan da "The Times" dergisinde asistan editör olarak görev yapmış ve kimliğini gizleyerek dönemin dış politika aktörlerini ve gelişmelerini eleştiren makaleler yayınlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında üniversitedeki görevinden ayrılarak geçici olarak İletişim Bakanlığı'nda görev yapmıştır. Burada İngiltere'nin savaştaki çıkarlarına hizmet eden ve yurtdışında kullanılan propaganda malzemelerinin

üretilmesine katkıda bulunmuştur (Jones, 1998: 24-25).

Esasında Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan ve halen emekleme dönemini yaşayan bir bilim alanı olan Uluslararası İlişkiler disiplinine mensup bir akademisyeni olma kaygısı taşımayan E.H. Carr, böyle bir motivasyona sahip olmadan eserleriyle dünya genelinde bu alanda en çok bilinen ve okunan isimlerden biri haline gelmiştir. Carr'ın akademik duruşu, ona hem hayranlar, hem de düşmanlar kazandırmıştır. En büyük hayranlarından biri, önemli realist teorisyenlerden ABD'li Morgenthau olmuştur. Başta Hayek olmak üzere çok sayıda liberal isim ise güç üzerindeki vurgusu, ABD karşıtlığı ve Sovyetlere karşı yumuşak tutumundan dolayı Carr'dan hoşlanmamıştır. Carr, duruşu ile çoğunluğu liberallerden teşkil eden İngiliz akademisinde istenmeyen kişi ilan edilmiş ve kariyerinde istediği pozisyonları elde etmekte zorlanmıştır. Aberystwyth Üniversitesi'nden ayrılmasının ardından Trinity Kolej'de kendisine bir pozisyon verildiğinde bunun tek nedeni kitaplarının çokça satması, yani ünlü olması olmuştur (Cox, 2010: 530; Cox, 1999: 651). Hatta Soğuk Savaşın başlamasıyla birlikte iki kutuplu dünyanın diğer kutbunu oluşturan Sovyetler hakkında daha derin bilgi sahibi olunması gerektiğine dair inancıyla 1929 yılına kadarki erken dönem Sovyet tarihine dair yazdığı on dört ciltlik eserinden sonra Carr, özgürlük düşmanı ve daha da sıklıkla komünist ya da Stalinci olarak anılmıştır. Sovyetler hakkında bir şeyler yazmanın kabul edilemez bulunduğu bir ortamda bunu yaparak Carr büyük bir cesaret örneği göstermiştir (Duke, 1993: 123).

3. “YİRMİ YIL KRİZİ 1919-1939” KİTABI HAKKINDA

E.H. Carr'ın 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi eli kulağındaiken tamamladığı “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” isimli kitabı, Uluslararası İlişkiler yazınında klasikleşen önemli eserlerden biridir. Kitabını yazarken 1938 Münih Antlaşması'ndan haberdar olan Carr, çalışmasını 1939 yılının yazında Almanya Polonya'yı işgale başlamadan hemen önce tamamlamıştır. Kitap yayınlandığı

sıradaysa İkinci Dünya Savaşı hâlihazırda başlamış ve kitapta yer alan bazı ifade ve iddialar anlamını yitirmiştir. Buna karşın Carr'ın ortaya çıkardığı eser birçok yönüyle Uluslararası İlişkiler disiplinde öncelikle başvurulması gereken eserlerden biri olarak kalmaya devam etmiştir. Kitap yayınlanmasının ardından yaygın bir şekilde talep görmüş ve kısa zamanda dört kez basılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde kitap, E.H. Carr'a küçük çaplı bir şöhret kazandırmıştı (Cemgil, 2015: xxix).

Carr kitabının başlığını ilk etapta “Ütopya ve Gerçeklik” olarak düşünmüştür. Ancak bu başlık kitabın çok satılması arzusunda olan Macmillan Yayınevi tarafından çok soyut olması gerekçesiyle kabul edilmemiştir. En nihayetinde kitabın içeriği hakkında az da olsa bilgi veren “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” başlığında taraflar uzlaşmıştır. “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” kitabında, Carr iki dünya savaş arası dönemde meydana gelen ekonomik ve siyasi çöküşü ele almıştır. Carr'ın kitabı iki temel bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde iki savaş arası dönemdeki kriz ortamı ütopyacılık-realizm ikilemi çerçevesinde ele alınırken, ikinci bölümde bu krizin çözümü uluslararası ahlak, kamuoyu ya da barışçıl çözüm temelinde tartışılmıştır. Uluslararası İlişkiler yazınında kitap daha çok ilk bölümle ön plana çıkmıştır.

Carr'ın kitabının Uluslararası İlişkiler disiplininde ilk akla gelen eserlerden biri olmasını sağlayan başlıca iki özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Carr'ın farkında olmadan, 1914 yılından beri bir bilim dalı olarak anılmasına yapılan atıfla henüz bebeklik döneminde diye tasvir ettiği Uluslararası İlişkiler disiplinin, tarih ve siyaset bilimi gibi alanlardan bağımsız bir bilim alanı olarak ortaya çıkmasına, alanın ilk önemli eserlerinden birini kaleme alarak yaptığı katkıdır. Bu katkı onun, alanın kurucu babalarından biri olarak anılmasını beraberinde getirmiştir (Cox, 2010: 523). İkincisi ise Carr'ın Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzene hâkim olan ütopyacılığın eleştirisini; realizmle tezat içinde sunarak yaparken, Uluslararası İlişkilerin bugün bile farklı türevleriyle ilk akla gelen teorilerinden biri olan realizmin gelişimine yaptığı katkıdır.

Realist teorinin temelindeki bakış açısını Carr kitabında uygulamıştır. Bu bakış açısı uluslararası siyasetteki aktörlerin belirli bir çıkar tanımlamasına sahip olduklarına; bu çıkar tanımlamasına uygun olarak elde ettikleri kazanımları ve maruz kaldıkları kayıpları da diğerlerinin elde ettikleriyle kıyaslayarak değerlendirmelerine dayanmıştır (Tortola, 1993: 128).

1938 yılında kitabını yazmaya başladığında temel hedefi realist teorinin ortaya çıkmasını sağlamak olmayan Carr'ın temel motivasyonu, uluslararası siyasette güç faktörünü görmezden gelen ya da hafife alan İngiliz ve Amerikalı idealistlerin bu yaklaşımlarını eleştirmektir (Mearshmeier, 2005: 140). Kitap, iki dünya savaşı arasındaki yirmi yıllık dönemin anlaşılmasına tuttuğu ışık kadar, realizm ve ütopyacılık diye adlandırdığı liberalizm arasındaki çatışmayı yani Uluslararası İlişkiler disiplininin ilk büyük tartışmasını içermesi açısından da ilgi çekicidir. Zaten bu kitabı ve yazarını, Uluslararası İlişkiler disiplininde bugün sahip olduğu konuma getiren de dönemin baskın teorisi konumundaki ütopyacılığı hedef alan ve bu yaklaşıma realist bir meydan okuma niteliğindeki teorik yaklaşımıdır. Bu yönüyle kitap, Uluslararası İlişkiler yazınındaki ilk eleştirel eserlerden biridir (Dunne, 1998: viii). Realizme ek olarak Carr'ı, eleştirel teorinin öncülerinden biri olarak görenlerin de var oldukları unutulmamalıdır (Cox ve Sinclair, 1996). İkinci baskı için yazdığı önsözde Carr kitabını, bir dönem çalışması olarak tanımlayarak yazıldığı dönem itibarıyla görece haritası çıkarılmamış sulara seyretmeye yönelik bir girişim olarak tanımlar.

Carr'ın ütopyacılık ile realizm arasında bir dengeli bir karışım oluşturulması gerektiğine dair inancı, esasında onun realizmin aşırı formlarından da rahatsız olduğu şeklinde yorumlanabilir (Tortola, 1993: 78). Ancak bu durum, Carr'ın klasik realizmin öncülerinden biri olarak sınıflandırılmasına engel olmamıştır. Carr, bu kitaptaki düşünceleriyle o zamana kadar liberal bakış açısının egemen olduğu Uluslararası İlişkiler disiplininde ilk realist çıkışı yapan kişi olarak da görülmektedir. Bu genel algı, Carr'ın

esasında realizmin de zafiyetlerinin olduğunu ifade ederek uluslararası siyaseti en iyi anlama yolunun realizmi ve ütopyacılığı belirli bir dengede bir araya getirmekte olduğu iddiasına sahip olduğunu tamamıyla yok saymaktadır. Kitabın yayınlandığı 1939 yılı yalnızca dünya tarihi açısından değil, aynı zamanda Uluslararası İlişkiler disiplini açısından da bir dönüm noktadır. Carr'ın bu kitabı yayınlamasıyla birlikte o tarihe kadar Uluslararası İlişkilerin egemen teorisi durumundaki idealizm büyük bir yara almıştır (Evans, 1975: 77). Uluslararası İlişkiler disiplinine bu iki katkının yanı sıra Carr'ın yaptığı önemli bir hatırlatma da söz konusuydu. Bu hatırlatma ise uluslararası siyasetin daha iyi anlaşılması için ekonomik konuların, siyasi meselelerle birlikte ele alınmasının gerekliliği idi (Duke, 1993: 128).

“Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” yayınlanmasının ardından oldukça geniş bir çevrede, özellikle İngiltere’de liberal görüşün hâkim olduğu akademik ortamlarda, büyük bir tartışma ve rahatsızlık yaratmıştır. Kitabı hedef alan ciddi eleştiriler söz konusu olmuştur. Örneğin, Carr, Almanya'nın yayımlı politikalarını meşrulaştıran biri olmakla suçlanmıştır. Bu erken suçlayıcı tepkilerin ardından kitaba dair çok sayıda değerlendirme yazılmıştır. Zaten kitabın, Uluslararası İlişkiler yazınında ilk akla gelen eserlerden biri haline gelmesinde bu değerlendirmeler büyük rol oynamıştır. Başka bir deyişle, kitap yüzleşmek zorunda kaldığı pek çok saldırıya rağmen ve hatta belki de bu saldırılar sayesinde çok başarılı olmuştur (Wilson, 1998: 2). Uluslararası İlişkiler disiplininde Carr'ın itibarı ve etkinliği, “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939”un farklı okumalarının artan ya da azalan popülerliğine göre değişkenlik göstermiştir. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda liberal idealistler tarafından büyük bir tehdit olarak görülen Carr, 1980’lerde Robert Gilpin tarafından disiplinin en önde gelen üç realist yazarından biri olarak ilan edilmiş, son dönemin önde gelen teorisyenleri Ken Booth ve Andrew Linklater gibi isimlerce ise Uluslararası İlişkiler disiplininde yeni bir aşamaya geçilmesini sağlayan yapı taşı olarak nitelenmiştir (Dunne, 2000: 217).

“Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” Uluslararası İlişkiler öğrencilerinin alana aşinalık kazanmak üzere okudukları bir kitap olmasının yanı sıra, aynı zamanda alanda uzmanlaşan kişilerin de sıklıkla geri dönüp tekrar tekrar başvurdukları bir eser niteliğindedir (Dunne, 2000: 220). Carr’ın kitabı insanın bir kez okuyarak bir kenara bırakacağı cinsten bir eser değildir. Uluslararası siyasette meydana gelen yeni gelişmeler ışığında tekrar okunduğunda Carr’ın verdiği mesajların farklı yanlarını görmek, uluslararası politikayı farklı bir perspektiften algılamak ve daha önce fark edilmeyen gizli kalan yanları keşfetmek mümkün olur (Dunne, Cox ve Booth, 1998: vi).

4. “YİRMİ YIL KRİZİ 1919-1939” VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

Carr otobiyografisinde, Birinci Dünya Savaşını tarihe olan ilgisini ortaya çıkaran gelişme olarak tanımlamıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarını kişisel olarak deneyimleme fırsatına sahip kişilerden biri olarak Carr, savaş yıllarını dünya tarihine geçen önemli değişiklikleri ortaya çıkan yıllar olarak değerlendirmiştir. Ona göre “Birinci Dünya Savaşını katlanılır kılan son savaş olduğuna duyulan inançtı.” (Carr, 1946: 90). Bununla birlikte Carr’a, kendi yakınları ve tanıdıkları da olmak üzere milyonlarca insanın öldüğünü bilmelerine karşın, savaş bittikten sonra insanların hiçbir şey yaşanmamış gibi yaşamlarına devam edebilmeleri oldukça şaşırtıcı gelmiştir. Bu da Carr’ı savaşın ne kadar kötü ve faydasız olduğunu düşünmeye sevk etmiştir (Carr, 2000: xv). Bundan dolayı Haslam da Birinci Dünya Savaşını Carr’ın sevdiği dünyanın tamamıyla yok olmasına sebep olan hadise olarak ifade etmiştir (2000: 21).

1914 sonrasında uluslararası meseleler bilime özgü sistematik bir yaklaşımla ele alınmaya başlanmıştır. Carr kitabında Birinci Dünya Savaşını uluslararası siyasetin bu alanda faaliyet gösteren profesyonellerin tekelinden kurtulmasını ve bu işin bilim haline gelmesine ön ayak olan gelişme olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle, Carr açısından bu savaş Uluslararası İlişkiler disiplininin ortaya çıkmasına vesile olan hadisedir. Savaşla birlikte savaşın sadece

profesyonel askerlerin işi olduğu ve profesyonel diplomatların eline teslim edilmesi gerektiğine dair mevcut algı büyük bir yara almıştır (Carr, 1946: 1-2).

Carr, Birinci Dünya Savaşının tüm büyük savaşlar gibi devletlerin, kendilerini askeri olarak daha güçlü kılmak ya da başka bir devletin askeri olarak daha güçlü hale gelmesine engel olmak istemelerinden dolayı yaşandığı tespitinde bulunur. Örneğin, Avusturya-Macaristan, Sırbistan’ın; Rusya, Avusturya-Macaristan’ın; Fransa, İngiltere ve Amerika ise Almanya’nın güçlü hale gelmesinden endişe duymuştur. Dolayısıyla devletler, kendilerini gelecekteki bir savaşta dezavantajlı bir durumda bulmamak adına savaşmıştır. Bu düşünceden hareketle de savaşa katılan tüm devletler, bu davranışlarını nefsi müdafaa olarak görme eğilimde olmuştur. Söz konusu eğilim, itilaf devletlerinde daha fazla gözlenmiştir (Carr, 1946: 111). Savaşın ortaya çıkmasında büyük rol oynayan bu çıkar hesaplamalarına karşın, her devlet kendi mücadelesini ahlaki göstermek adına yoğun bir propaganda faaliyeti içinde olmuştur. Örneğin, ABD Başkanı Birinci Dünya Savaşına girmeye karar vermesinin ardından, bu politikayı bir haklılık örtüsü ile kapatmıştır. Denizlerdeki hâkimiyetleri ve ekonomik kazanımları, Almanya’nın denizaltı teknolojisiyle tehdit edilen iki Anglosakson devlet, daha zayıf olarak niteledikleri Almanya’nın denizaltılarını lanetleme çabasına düşmüştür. Bunu yaparken kendi politikalarının ahlaken ne kadar üstün olduğunu da vurgulamayı da unutmamıştır (Carr, 1946: 73).

Carr 1918’te zaferin; askeri güç, ekonomik güç ve kanaat üzerindeki gücün başarılı bir birleşimiyle kazanıldığını ifade etmiştir (Carr, 1946: 136). 19. yüzyılda siyaset ve ekonomi arasında, Carr tarafından karşı çıkılan keskin bir ayrışma olduğuna dair bir yanlış söz konusuydu. Carr’a göre Birinci Dünya Savaşı, ekonomi ve siyaset arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasını ve bu ikisinin ayrı düşünülemez olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. İkinin eş zamanlı işleyerek aynı hedefe hizmet ettikleri kabul edilmiştir. Yani bu da demek oluyor ki siyasi güçle ekonomik avantajlara erişilebilir ve

ekonomik güç de siyasi güce çevrilebilirdi. Dolayısıyla, bir devleti yenmek için ekonomik gücünü çökertmek de en az ordularını yok etmek kadar önemliydi (Carr, 1946: 115, 116). Zaten Birinci Dünya Savaşı sırasında alınan derslerle, savaşta ablukanın kazanan tarafların belirlemesine katkısını dikkate alarak, Milletler Cemiyeti sistemine ekonomik yaptırımlar önemli bir unsur olarak dâhil edilmiştir (Carr, 1946: 123).

Carr, Birinci Dünya Savaşının ortaya çıkardığı büyük yıkımlar ve savaşta gizli diplomasinin oynadığı rol sayesinde halkın yüksek düzeyde ilgisine mazhar olan bir savaş olduğuna işaret etmiştir. Kamuoyunu etkilemek üzere de Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde de basının hükümetler arası ilişkilerde propaganda aracı olarak kullanılması söz konusu olmuştur. Ama bu kullanım Birinci Dünya Savaşı sırasında yoğun bir hal almıştır. Önceki dönemlerde hükümetlerin propagandaya başvurmaları onursuzluk ve itibarsızlık olarak görülürken, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte bu durum normalleşmiştir. Psikolojik savaşın, ekonomik ve askeri savaşa eşlik etmesinin şart olduğu anlaşılmıştır. Kendi tarafının moralini yüksek tutmak ve karşı tarafını bozmaya yönelik girişimler yoğunluk kazanmıştır. Bu amaç için basına ek olarak uçaklardan hem satılan broşürlerden de faydalanılmıştır (Carr, 1946: 135-136).

1914'ten önce uluslararası hukukta mevcut uluslararası düzeni değiştirmek için savaşa başvurulması kınanılmıyordu. Zira başka bir şekilde değişim yapmaya imkân veren bir mekanizma söz konusu değildi. 1918 sonrası dönemde ise herhangi bir nedenle savaşa başvurulmasını lanetleyen yaklaşım evrensel bir hal aldı. Başka bir deyişle, statükoda herhangi bir değişim yaratmak üzere savaşa başvurmak uluslararası hukuka aykırı görülür oldu. Carr bu değişimi sorunlu gördü. Çünkü barışçıl yöntemlerle değişimin gerçekleşmesine imkân veren etkin bir mekanizmaya işlerlik kazandırılmamıştı (Carr, 1946: 191). İngilizce konuşulan ülkelerde savaşın gereksiz olduğuna dair yaygın bir kanı söz konusuydu. Ancak, Birinci Dünya Savaşından büyük bir

memnuniyetsizlikle ayrılan Almanya ve İtalya gibi güçler, aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı sayesinde bir takım kazanımlar elde eden Fransa, Polonya ve Çekoslovakya gibi aktörler için savaş aynı derecede gereksiz ya da kötü değildi. Birinci Dünya Savaşından sonra uluslararası siyaset alanında üretilen teoriler de İngilizce konuşulan ülkelerdeki varsayıma dayandı ve farklı düşünen aktörleri görmezden geldi. Carr'ın bu durumu galipler ve mağluplar arasında çıkar uyumunun olmaması ve kimsenin de böyle bir uyum olduğuna inanmaması şeklinde ifade etmiştir (Carr, 1946: 52).

5. “YİRMİ YIL KRİZİ 1919-1939” VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI KURULAN DÜZEN

Carr'ın kitabında üzerinde durduğu temel sorunlardan biri de Birinci Dünya Savaşı ile uluslararası düzenin tamamıyla yerle bir olmasıdır. Buna ek olarak, Carr savaşın sebep olduğu büyük yıkımın etkilerini ortadan kaldırmak üzere, savaş sonrası dönemde etkili ve yerinde adımlar atılamadığı tespitinde de bulunur. Barışı garanti altına alan yeni bir düzenin inşa edilmiş olduğu algısına karşın yeni bir düzen inşa edilememiş olması, kitapta ele alınan tarihsel döneme kriz koşullarının egemen olmasını kaçınılmaz kılmış ve en nihayetinde de bu kriz kontrol edilemediği noktada İkinci Dünya Savaşı yaşanmıştır. Başka bir deyişle, Birinci Dünya Savaşının ardından imzalanan barış antlaşmaları uluslararası siyasetteki kriz durumunu bertaraf etmek yerine, yeni çatışmalar yaratarak krizi daha da derin hale getirmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki düzeni ortaya çıkaran en önemli yapı taşlarından biri olan barış anlaşmaları, Carr'ın perspektifinden yenilen devletler açısından oldukça ağır koşullar barındırıyordu. Galip devletler ahlaki olanla ulusal çıkarlarını özdeşleştirerek, kendi ulusal çıkarlarını tüm insanlığın çıkarına hizmet eden ahlaki idealler olarak sunuyorlardı (Carr, 1946: 77). Özellikle İngiltere ve Fransa, 1919'dan sonra uluslararası siyasetteki ayrıcalıklı konumlarını korumak adına büyük bir mücadeleye girişmişlerdi (Carr, 1946: 86).

Antlaşmaların özellikle ekonomi ile ilgili hükümleri oldukça ağır ve intikamcıydı. Dünya ekonomisinin geldiği noktada ülkelerin ucuz ve karlı bir şekilde sürekli olarak üretimi arttırmaya devam ettirmeleri artık mümkün değildi. Dolayısıyla herhangi bir aktörün gelişip refahını arttırması, diğer aktörlerin refahına yönelik bir tehdit olarak görülüyordu (Carr, 1946: 61). Ekonomik alanın bu derece değiştiği bir ortamda serbest ticaret ilkesi de Carr tarafından modası geçmiş ilkelerden biri olarak görüldü (Molloy, 2003: 287-288).

Her ne kadar kurulan düzenin tüm aktörlerin çıkarlarının uyumuna dayandığına inanılsa da, Birinci Dünya Savaşının ardından kurulan düzen kusurluydu ve bu nedenle de değişmesi için bir takım aktörlerin harekete geçmeleri olasıydı. Bu kusuru ortaya çıkaran faktörlerden birisi Almanya'nın sistemde hak ettiği konumda yer almamasıydı. Carr, bu nedenle Versay Antlaşmasını bir felaket olarak gördü. Öyle bir felaket ki, bu antlaşma Hitler'in başa gelmesine ve Hitler liderliğindeki Almanya'nın saldırgan bir tutum benimsemesine sebebiyet verecekti (Cemgil, 2015: 8). Beş günlük bir ultimatomun baskısı altında Almanya'ya kabul ettirilen Versay Antlaşması'nın, o zamana kadar ki tüm barış konferanslarında izlenen prosedürün aksine mağlup gücün yetkili temsilcileriyle müzakere edilemeden kabul edilmesi Carr tarafından mantık dışı bir hareket olarak ifade edildi. Almanya'ya Paris'te Versay Antlaşmasının adil olmayan koşullarını kabul etmekten başka bir seçenek tanınmadı. Görüşmelerde karşı tarafın fikirleri hiçbir şekilde dikkate alınmadı. Bunun sonucunda, Almanya, Fransa'nın bitmeyen güvenlik kaygılarını gidermek üzere dünya tarihindeki en büyük küçük düşürücü tavırlardan birine maruz bırakıldı. Carr Versay Antlaşmasını aynı zamanda büyük bir gücün geçici zayıflığından faydalanarak bu zayıflığı daimi hale getirme çabası olarak da tanımladı (Carr, 1946: 187, 188).

Carr'a göre konferansta, İngiliz ve Fransızlar, Almanya gibi yenilmesine karşın halen ileri derecede sanayileşmiş ve potansiyel gücü yüksek bir ülkeye hak ettiği şekilde

davranmadılar. Almanya'nın fırsatını elde edince kendisine dayatılan koşulları değiştirmek üzere harekete geçmesi, Carr açısından neredeyse kaçınılmazdı (Cox, 1999: 646). Carr'ın 1930'larda saldırgan bir politika benimseyen Almanya'ya belirli bir noktaya kadar taviz verilmesi gerektiğine inanması ve yatıştırma politikasına verdiği destek de Versay Antlaşmasına dair bu düşüncesinden kaynaklanıyordu. Carr'ın gönlünden asıl geçen ise sistemdeki kusurların diplomatik müzakereler yoluyla ortadan kaldırılmasıydı (Cemgil, 2015: xxix-xxx).

Carr'ın kitapta işaret ettiği konulardan biri de Almanya söz konusu olunca, başka örneklerde rahatlıkla savunulan 14 ilkenin, özellikle ulusların kendi kaderini tayin hakkının unutulmasıydı. Bunun sonucunda Orta ve Doğu Avrupa'da büyük Alman azınlıklara sahip çok sayıda devlet ortaya çıkmıştı. İtalya'ya verilen taahhütler de Amerikan baskısı altında olan Fransa ve İngiltere tarafından yerine getirilmemişti. Her ne kadar barış anlaşmaları, Almanya ve İtalya tarafından imzalanırsa da, bu imza anlaşma koşullarına gönülden ve ahlaki bir bağlılık anlamına gelmemiştir. Birinci Dünya Savaşının ardından imzalanan antlaşmalardan duyduğu rahatsızlıktan dolayı, Carr'ın kitabında bu ülkelere ve savaş sonrası dönemde izledikleri politikalara karşı büyük bir anlayış içinde olduğu görülmektedir (Jones, 1998: 30; Haslam, 1999: 33, 62). Kitabının ilk baskısında, İngiltere Dışişleri Bakanı Chamberlain tarafından yayımlı bir eğilim içinde olan Almanya'ya karşı benimsenen yatıştırma politikasını ve Çekoslavya'nın Sudet bölgesinin Almanya'ya verilmesini öngören Münih Düzenlemelerini realist bir seçim olarak niteleyen Carr, Almanya ve Hitler'e karşı sempati içinde davranmakla suçlanmıştır. Carr'a göre Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki memnuniyetsiz güçlerden biri olması, savaş sonrasında ağır koşulları olan bir barış anlaşmasını zorla kabul etmiş olması, Almanların Sudet bölgesi nüfusunun çoğunluğunu oluşturması ve Almanya'nın isterse bölgeyi askeri gücünü kullanarak ele geçirebilecek olması gibi sebeplerden dolayı buranın kendisine teslim edilerek Almanya'nın yatıştırılması izlenebilecek

en realist politikaydı. Bu nedenle Carr, rahatsızlık yaratan bu kısımlara kitabın ikinci baskısında yer vermemiştir (Miller, 1991: 67; Evans, 1975: 93).

Milletler Cemiyeti sistemi, Carr'ın bakışına göre eski zamanların kötü bir geleneği olan güç siyasetinin sona ermesini ifade ediyordu (Carr, 1946: 103). Milletler Cemiyeti gibi uluslararası örgütler ve uluslararası mahkemeler, uluslararası sistemde var olan sorunları çözemezlerdi. Bunlar hoş kelimeler ve saygın organlar olarak kalmaya mahkûmdu. Uluslararası siyasetin temel parametresini güç olarak gören ve uluslararası siyaseti bir güç mücadelesi olarak yorumlayan realistlere göre ütopyacı/liberal/idealistlerin yaptıkları gibi uluslararası hukuk, uluslararası örgütler, bağımlılıklar, serbest ticaret, demokrasi gibi araçlarla barışın hâkim kılınması mümkün değildir (Owen, 2019: 55-56; Kamino, 2009: 29).

Milletler Cemiyeti, Carr tarafından Lock'un ulusal düzeyde öngördüğü liberal ya da demokratik idealleri, yeni bir uluslararası düzen kurmak üzere araçsallaştırma çabasının bir ürünüydü. Ulusal düzeye kıyaslandığında çok fazla güç, ekonomi, kültürel ve boyut farklılaşması taşıyan uluslararası sistemde herkes için geçerli standartların belirlenmeye çalışılması, Carr'a göre yeni sorunlar yaratacak bir denemeydi. Buna ek olarak, bu tür yapılar sistemdeki sorunların çözebileceğine dair bir yanılğı yaratarak sorunların daha da kötüleşmesine neden oldu. Çünkü bu organlar siyasetin gerçek önceliğini ya da düzensizliğin asıl kaynağını dürüstçe kabul etmedi. Nitekim Carr, Milletler Cemiyeti'nin uluslararası sorunların çözümüne büyük bir katkı yapacağına dair bir yanılığının Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde oldukça yaygın olduğuna işaret etti (Carr, 1946: 28).

Carr dışişleri bakanlığında çalıştığı yıllarda bakanlıkta Milletler Cemiyeti yardımcı danışmanlığı rolünü üstlendiği için Cemiyetin nasıl faaliyet göstermekte olduğu konusunda oldukça fazla bilgi sahibi olmuştu (Miller, 1991: 68). Carr, Milletler Cemiyeti sisteminin teori ve pratik arasında ayrılığa sebep olduğunun altını çizmiştir. Kurucularının ütopya ve gerçeklik

arasında işleyebilir bir uzlaşmaya dayalı etkin bir uluslararası siyaset aygıtı yaratmış oldukları iddiasına karşın, Carr'a göre Milletler Cemiyeti sisteminin çeşitli teorik kusurları bulunmaktaydı. Bu kusurlardan biri Cemiyet sözleşmesinde üye devletler arasında bir eşitlik öngörülmesine karşın, Cemiyet Konseyinde büyük devletlerin daimi bir çoğunluğa sahip olmalarıydı. Yani büyük devletlerin kendi çıkarlarına uyan kararları almalarına hizmet eden bir sistem kurulmuştu. Cemiyet sistemi ile ilgili olarak Carr'ın işaret ettiği bir diğer sorun ise Cemiyetin, uluslararası siyasette savaşı tamamen gayri meşru kılmaktan ziyade, meşru olarak kullanılabileceği durumları sınırlama iddiasında olmasıydı. Birinci Dünya Savaşının ardından barışı tehdit edecek gerilimleri ortadan kaldırmak üzere kurulan Milletler Cemiyeti sisteminin, şiddete başvurmadan barışçıl değişimi nasıl sağlayacağı belirli olmadığından dolayı Carr tarafından eleştirilmiştir (Carr: 1946: 39).

Milletler Cemiyeti sistemiyle devletler arasındaki tüm ihtilaflar için zorunlu bir tahkim süreci oluşturulmadı. Herhangi bir ihtilafın tahkime götürülmesi ilgili tarafların iradesine bırakıldı. Bununla birlikte, Birinci Dünya Savaşı ertesinde gelecekteki savaşlardan kaçınmanın en makul yolunun, uluslararası ihtilafların hukuk, adalet ve sağduyu çerçevesinde bağımsız karar verme gücüne sahip bir uluslararası hakem heyetine götürülmesinden geçtiğine dair yaygın bir kanı ortaya çıktı. Carr'a göre bu genel kanı sorundur. Ulusal düzeydeki değişim kanallarının, ulusal düzeydekine benzer bir örgütlenmeye sahip olmayan uluslararası düzeye aktarılmasından başka bir şey değildir. Esasında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde siyasi sorunlarda yargısal süreçlerin devreye sokulması da sorundur. Siyasi sorunların güç kullanımı ya da kullanma tehdidi olmaksızın etkin bir şekilde çözülmesi Carr'ın bakış açısından olası değildir (Carr, 1946: 200, 201). Aynı zamanda tarafların farklı hukuki algılara sahip olması gerçeğini hesaba katmayarak esneklikten uzak bir yaklaşımla hayata geçirilmiştir. Buna ek olarak, Cemiyetin sözleşmeyi ihlal edenlere karşı yaptırım uygulama yükümlülüğü de oldukça belirsiz bir

şekilde tanımlanmıştır. Bu amaçla belirli bir katalog hazırlanması ve uygun eylemin önceki durumlara verilen tepkiler temelinde ivedilikle belirlenerek hayata geçirilmesinin sağlanması hedeflenmiştir. Cemiyetin bu kusurları, sözleşme hükümlerini yorumlamak üzere sonradan harcanan çabalarla da ortadan kaldırılamamıştır (Carr, 1946: 28-29). Zira Carr'a göre Milletler Cemiyetinin gücü yok sayması ve bir takım ilke ve kararlarla krizlerin ve saldırganlığın önüne geçilebileceği inancı üzerine inşa edilmesi kolaylıkla bertaraf edilebilecek sorunlar değildir (Cox, 2010: 529-530; Cox, 1999: 646).

6. “YİRMİ YIL KRİZİ 1919-1939” VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÜZENİN DAYANDIĞI İLKELER

Carr, Birinci Dünya Savaşı sonrası düzenin yıkılmasına sebep olan şey insanların aptallıkla ve kötülükle davranmayı tercih ederek doğru ilkeleri uygulamayı reddetmesi değil de belki de ilkelerin uygulanamaz ve yanlış olması tespitinde bulunur. 19. yüzyılda üretilen çözümlerin, temelde ütopyacılık olarak adlandırdığı liberalizmin, Birinci Dünya Savaşı sonrası siyasette temel düzenleyici ilke olarak kabul edilmesine itiraz etmiştir. Carr tarafından kullanım ömrünü tamamlayan bir ilke olarak tanımlanan liberalizmin, içinde bulunulan dönemdeki sorunlara çözüm olabilmesi imkânsızdı. Dolayısıyla yeni bir denge oluşturmak adına geçmiş geleneklerden kurtulmak ve yeni gelenekler üretmek gerekiyordu. Bunun için de dönemde baskın olan sosyal ve ekonomik koşulların iyi bir şekilde analiz edilmesi gerekiyordu (Cemgil, 2015: 23, 47).

Carr, liberalizmin temel zaaflarından biri olarak ulus odaklı olmaktan ziyade birey odaklı bir ilke olmasını işaret etmiştir. Yani liberalizm, iç politikayı yeniden tanzim etmek üzere kurgulanmıştı. Kendi çıkarlarına hizmet eden bireylerin toplumun refahının artmasına katkıda bulunacağı düşüncesinden hareketle, kendi çıkarlarını ilerletme peşindeki ulusların da insanlığa hizmet edeceğine inanılmıştı. Bundan dolayı da ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olmaları yani self-determinasyon ilkesi, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde

fazlasıyla önemsendi (Carr, 1946: 40, 44, 45). Versay'la birlikte kendi kaderini tayin ilkesi temelinde yeni devletlerin oluşturulması Carr'a göre ekonomik hayata özellikle de ölçek ekonomisine zarar veren sonuçlar ortaya çıkardı. 1929 yılı sonrasında giderek yükselen ekonomik korumacılığın etkisi çok sayıda devleti barındıran bir dünya ekonomisinde yıkıcı sonuçlar üretti. Carr, devletlerin gereken her durumda rahatça müdahale edebilecekleri büyük ulusal ekonomilerden yanaydı (Jones, 1998: 22).

Carr'ın liberalizme karşı eleştirel bir tutum benimsemesine sebep olan olayların ilk tohumu Paris Barış Konferansı sırasında atıldı. Konferansa katılan İngiliz heyetinde yer alan Carr, bu vasıta ile Amerikalılarla temaslarda bulundu. Amerikalıların ve ABD Başkanı Wilson'un liberal ve ahlaki bir söylemle gerçek niyetlerini, yani rakiplerini kontrol altında tutmayı arzularını, saklamaya çalıştıklarını düşündü (Cox, 1999: 646). Birinci Dünya Savaşı sonrası sistemin üzerine inşa edildiği ütopyacı ilkelerin bir diğer sorunu ise uluslararası ahlak teorileri ile birlikte belirli bir grup devletin üstünlüğünü ebedi hale getirmek üzere araçsallaştırılmış olmalarıydı. Dolayısıyla mutlak ve evrensel olarak görünen ilkeler aslında ulusal çıkarların belirli bir şekilde yorumlanmasından başka bir amaca hizmet edememişlerdir (Carr, 1946: 79, 87). Carr'a göre Birinci Dünya Savaşından sonra kurulan düzen, özellikle de Milletler Cemiyeti sistemi, her ne kadar idealist bakış açısıyla açıklanmaya çalışılsa da, düzen dikkatli bir şekilde incelendiğinde esasında idealizmde oldukça uzak olduğu kolaylıkla fark edilirdi. Zira bu düzen, bir taraftan İngiltere, Fransa ve ABD gibi Birinci Dünya Savaşının galibi konumunda büyük devletlerin sistem içindeki egemen konumlarını devam ettirmeye; diğer taraftan Almanya, İtalya, Japonya ve Sovyetler Birliği gibi kurulan yeni düzende dezavantajlarından dolayı hoşnut olmayan aktörleri kontrol altında tutmaya yönelik tasarlanmıştı. Yani gücü olan ideal olanı belirleme yetkisini kullanarak kendi çıkarlarına uygun yeni bir düzen oluşturmuş ve geri kalan herkesi de yeni kurulan düzeni korumanın en makul alternatif olduğuna inandırmaya

çalışmıştı. Bu koşullar altında herkesin çıkarına olduğu ileri sürülen barış ortamını bozmaya çalışmak mantık dışı ve gayri ahlaki olarak nitelenmişti. Dolayısıyla idealizm de, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzeni herkese hoş gelecek şekilde paketleyerek meydan okunmadan korumaya yönelik bir çaba olarak kalmıştı. Bu yolla aslında kendi çıkarlarına hizmet etmek üzere keyfi bir şekilde tasarlanan ahlaki normların kutsallaştırılması söz konusu olmuştu (Johnston, 1965: 865). Kurulan düzenle esasında savaş sırasında yüksek sesle ifade edilen liberal ilkelere ihanet edilmişti (Haslam, 1999: 26). Gerçekte olanla söylem arasındaki bu farklılığın giderilmesi, Carr'a göre düzene realizmin eklenmesiyle mümkün olurdu (Baylis, 1998: 15).

Birinci Dünya Savaşı sonrası düzeni ortaya çıkaran eksik ve sorunlu düşünce olarak ütopyacılığı hedef almasının ardından, Carr'ın eleştirilerinin odağında Arnold Toynbee, Norman Angell ve Sir Alfred Zimmern gibi ütopyacılığın önde gelen savunucularının yer almaları kaçınılmaz bir hal aldı. Birinci Dünya Savaşı gibi büyük bir savaş insanlık tarihinde bir daha asla yaşanmamalı düşüncesinden hareketle ütopyacılığı savunan bu isimler, Carr'a göre bu çabaları sırasında sistemdeki bazı gerçekleri, özellikle de devletler arasında çıkar çatışmaları ve güç mücadelelerini görmezden gelmişlerdi (Bull, 1969: 626). Milletler Cemiyeti sistemi faydalarının yanı sıra barışın korunması açısından külfetli bir yapıydı. Ütopyacı akademisyenlerin Cemiyeti kutsallaştıran ya da meşrulaştıran fikirleri bu külfetlere rağmen korunmasını sağlamaya yönelikti (Rich, 2000: 202).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında sıklıkla dillendirilen ütopyacı ilkelerden biri de silahsızlanma idi. Savaştan sonra istisnasız bir şekilde dünya üzerindeki tüm ülkeler silahsızlanmadan yana bir tavır içindeydi. Ama Carr, gerçekte bu konuda ülkelerin samimi bir tutum içinde oldukları ve silahlanma ilkesine sıkıca bağlı olduklarını reddeder. Çünkü silahlanma konusunda önemsedikleri rakipleri olarak gördükleri diğer ülkelerin silahsızlanması ve kendilerinin de güvenlikleri açısından hayati

önemde olmayan silahlarda silahsızlanmaya katılarak bu süreçte yer almalarıydı (Carr, 1946: 140).

Carr, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde özellikle de galip ülkelerde, anlaşmaların kutsallaştırılmasının söz konusu olduğuna işaret eder. Bu koşullar altında pacta sunt servanda ilkesine de uluslararası hukukun temel kurallarından biri olmaktan ziyade, uluslararası toplumun temel mihenk taşı gibi muamele edilmiştir. Uluslararası antlaşmaların bağlayıcı olduğuna dair evrensel bir kabulün var olmadığı ve çıkarları antlaşmadan olumsuz etkilenen devletlerin rahatlıkla antlaşmayı ret edebildikleri, dolayısıyla da pacta sunt servanda ilkesinin esnek bir şekilde uygulandığı 1914 öncesi döneme göre, Carr açısından 1918 sonrası büyük bir kopuşu temsil etmiştir (Carr, 1946: 179, 181, 182).

7. SONUÇ

1989 yılında Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından uluslararası siyasette halen istikrarlı bir dengenin kurulamamış olması ve günümüzde yaşanan kimi gelişmelerle dünya savaşları öncesi dönemlerde ağırlık kazanan eğilimler arasında kolaylıkla benzerlikler kurulabilmesi iki dünya savaşının bugün yeniden ele alınmasını gerekli hale getirmektedir. Bu çalışma da Uluslararası İlişkiler disiplininin önde gelen isimlerinden biri olan E. H. Carr'ın alanda çığır açan "Yirmi Yıl Krizi 1919-1939" eseri ışığında Birinci Dünya Savaşı ve sonrası dönem ele alınmıştır. E. H. Carr'ın eserde somutlaşan yaklaşımına etki eden hayat hikâyesi ve eserin yayınlanmasının ardından ortaya çıkan ortam ve tartışmalar da çalışmada özellikle dikkate alınmıştır. Kapsadığı dönem itibarıyla Birinci Dünya Savaşından ziyade savaş sonrası döneme odaklanan eserin, hem savaşın hem de sonrasında kurulan düzenin anlaşılması noktasında iyi bir kaynak niteliğinde olduğu görülmüştür.

Carr'ın eserinden hareketle uluslararası siyasette büyük aktörler arasında artan rekabet ortamının barışçıl bir şekilde yönetilememesi sonucunda ortaya çıkan Birinci Dünya Savaşının, insanlığın savaşa ve daha genel bir ifadeyle dünyaya dair algılarını tamamıyla değişmesine neden olmuştur. Carr'a göre savaş sonrası galip

devletlerin kendi ulusal çıkarlarını yüksek ahlaki değerler arkasına gizleyerek ileri sürdükleri liberal ilke ve kurumlar ise Birinci Dünya Savaşı sonrasında kriz ortamının derinleşerek var olmaya devam etmesine ve en nihayetinde de İkinci Dünya Savaşına giden sürecin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Günümüz dünyasında uluslararası siyasette Soğuk Savaşın bitmesiyle ortaya çıkan bir belirsizlik söz konusudur. Bir yandan sistemde güç kazanan yeni aktörlerin memnuniyetsizlikleri doğrultusunda değişim talepleri içinde oldukları; diğer yandan ise sistemin devamlılığından yana olanların da sistemi koruma güdüsüyle hareket

etmekte oldukları gözlenmektedir. Farklı çıkar tanımlamalarına sahip bu iki rakip grup arasında henüz bir dengenin sağlanamamış olması da, uluslararası siyasette krizin varlığının delili niteliğindedir. Carr'ın "Yirmi Yıl Krizi 1919-1939" eserinde sunduğu uluslararası siyasi krizlerin nasıl ele alınması ve nasıl ele alınmaması gerektiğine dair yaklaşım yalnızca geçen yüzyılda yaşanan iki dünya savaşının değil, aynı zamanda günümüz uluslararası siyasetinin anlamlandırılması noktasında da kullanışlı bir çerçeve sunmaktadır.

REFERANSLAR

- Baylis, J. (1998) "European Security in the Post-Cold War Era: The Continuing Struggle between Realism and Utopianism", *European Security*, 7(3): 14-27.
- Bull, H. (1969) "The Twenty Years' Crisis Thirty Years On", *International Journal*, 24(4): 625-638.
- Carr, E. H. (1946) "The Twenty Years' Crisis 1919-1939", Macmillan: London.
- . (2000) "An Autobiography", M. Cox (Der.) E. H. Carr A Critical Appraisal, Palgrave: xiii-xxii.
- Cemgil, C. (2015) "E. H. Carr'ın Eserleri Hakkında Kısa Bir Rehber", E.H. Carr (Çev. Can Cemgil) Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2. Baskı: xv-xxviii.
- . (2015) "Yirmi Yıl Krizi'nin İlk Baskısından İkinci Baskısına: Bir Otosansür Vakası mı?", E.H. Carr (Çev. Can Cemgil) Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2. Baskı: xxix-xxxix.
- . (2015) "Giriş", E.H. Carr (Çev. Can Cemgil) Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2. Baskı: 1-48.
- Cox, M. (1999) "Will the Real E. H. Carr Please Stand up?", *International Affairs*, 75(3): 643-653.
- . (2010) "E.H. Carr and the Crisis of Twentieth-Century Liberalism: Reflections and Lessons", *Millenium*, 38(3): 523-533.
- Cox, R. ve T. J. Sinclair. (1996) *Approaches to World Order*, Cambridge University Press.
- Duke, D.F. (1993) "Edward Hallett Carr: Historical Realism and the Liberal Tradition", *Past Imperfect*, 2: 123-136.
- Dunne, T, M. Cox ve K. Booth. (1998) "Introduction: The Eighty Years' Crisis", *Review of International Studies*, 24(5): xiii-xx.
- Dunne, T. (2000) "Theories as Weapons: E.H. Carr and International Relations", M. Cox (Der.) E. H. Carr A Critical Appraisal, Palgrave, s. 217-233.
- Evans, G. (1975) "E. H. Carr and International Relations", *British Journal of International Studies*, 1(2): 77-97.
- Haslam, J. (1999) *The Vices of Integrity: E. H. Carr 1892-1982*, Verso.
- . (2000) "E.H. Carr's Search for Meaning, 1892-1982", M. Cox (Der.) E. H. Carr A Critical Appraisal, Palgrave: 21-35.
- Jones, C. (1998) *E. H. Carr and International Relations: A Duty to Lie*, Cambridge University Press.
- Johnston, W. (1965) "E. H. Carr's Theory of International Relations: A Critique", *The Journal of Politics*, 29(4): 861-884.
- Kamino, T. (2009) "The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction of the Study of International Relations in Japan", Kosuke Shimizu, Josuke Ikeda, Tomoya Kamino and Shiro Sato (Der.) *Is There A Japanese IR?*, Ryukoku University Afrasian Centre for Peace and Development Studies: 29-48.
- Mearshmeier, J. J. (2005) "E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On", *International Relations*, 19(2): 139-152.
- Miller, J.D.B. (1991) "E. H. Carr: The Realist's Realist", *The National Interest*, 25: 65-71.
- Molloy, S. (2003) "Dialectics and Transformation: Exploring The International Theory of E. H. Carr", *International Journal of Politics, Culture and Society*, 17(2): 279-306.
- Owen, J. M. (2019) "Ikenberry, International Relations Theory and the Rise of China", *The British Journal of Politics and International Relations*, 21(1): 55-62.

Rich, P. (2000) "Carr and the Quest for Moral Revolution", M. Cox (Der.) E. H. Carr A Critical Appraisal, Palgrave: 198-216.

Tortola, P. D. (1993) "The Twenty Years' Crisis by Edward H. Carr", *Crossroads*, 5(1): 78-81.

Wilson, P. (1998) "The Myth of the First Great Debate", Tim Dunne, Michael Cox, Ken Booth (Der.) *The Eighty Years' Crisis: International Relations 1919-1999*, Cambridge University Press: 1-1

